

FORMAREA PIȘTEI UNITARE ROMĂNEȘTI ȘI INSEMĂTATEA EI PENTRU PROGRESUL ECONOMIC ȘI SOCIAL AL ROMĂNIEI

de dr. IOSIF I. ADAM

Piața economică unitară care s-a dezvoltat din legăturile economice tradiționale, permanente și neîntrerupte între țările române constituie temelia obiectivă a formării națiunii române. Între unitatea vieții economice și a celei politice a existat o interdependență indestructibilă. Realizarea pieței unitare are condiționată de desăvârșirea unității naționale, la fel cum unitatea vieții economice a constituit, alături de comunitatea de limbă și cultură, fundamentul obiectiv al unității politice și teritoriale a românilor de pe ambele versante ale Carpaților. Unitatea vieții economice a contribuit de-a lungul secolelor la afirmarea conștiinței unității naționale. „Conlucrarea dintre Țara Românească, Moldova și Transilvania — spune tovarășul Nicolae Ceaușescu — îndeosebi interdependența lor economică au avut un rol hotărîtor în cristalizarea originii daco-romane și a unității naționale”¹. Iar istoricul Nicolae Iorga scria : „cea dintîi unire a românilor a existat cînd în capul cărturarilor nu răsărise această idee, în unitatea perfectă a vieții economice, așternută pe unitatea perfectă a vieții generale și Ardealul a intrat și el în această viață prin intercirculația românească ; un singur corp, un singur sistem, am zice, vînos, prin care străbate acelaș singe viu”².

În direcția realizării pieței unitare au acționat numeroși factori. Datorită omogenității structurii economice, sociale și culturale între Țara Românească, Moldova și Transilvania au existat din cele mai vechi timpuri contacte și legături intense, un schimb activ de produse și mărfuri, o susținută circulație monetară care s-au diversificat și amplificat odată cu dezvoltarea meșteșugurilor, a comerțului și a transportului. Maturizarea condițiilor care au facilitat formarea pieței unitare, paralel cu formarea statului național român unitar, a avut loc odată cu accelerarea progresului economiei, a formării și generalizării relațiilor de producție capitalistă în industrie și agricultură. Intensificarea schimbului, ca urmare a creșterii producției industriale și agricole, au impus desființarea vămilor interioare după 1831 și formarea în anul 1847, prin desființarea vămilor dintre Muntenia și Moldova, a unei singure piețe protejată de un singur cordon vamal. Procesul de formare a pieței unitare s-a intensificat după revoluția burghezo-democratică din 1848, care a exprimat hotărîrea fermă a muntenilor, moldovenilor și transilvănenilor de a sfărîma vechile relații feudale, de a deschide calea noii orînduiri, de a făuri unitatea națională în cadrul frontierelor unui a celuiiași stat, de a înainta pe drumul progresului și democrației³. De o deosebită importanță a fost înfăptuirea în 1859 a statului național, prin unirea Munteniei și Moldovei. Acest moment a marcat și încheierea primei etape a făuririi pieței naționale.

Principala piedică în realizarea unității naționale depline și a pieței economice unitare era faptul că Transilvania se afla sub dominația străină, ceea ce a afectat grav și a frînat dezvoltarea societății transilvănene pe calea progresului economic și social. Intensificarea mișcării naționale a românilor din Transilvania, sub influența revoluției din 1848—1849, a unirii din 1859 și a cuceririi independenței de stat a

¹ „Scinteia“, an. XLIX, nr. 11746, miercuri 28 mai 1980.

României în 1377, care avea ca obiectiv principal eliberarea de sub dominația străină și unirea cu România, au avut loc paralel cu pregătirea premiselor făuririi pieței economice unitare românești.

Amplificarea schimbului dintre Transilvania și România, consecință a dezvoltării industriale și agricole și a comerțului, a constituit una din principalele premise ale făuririi pieței unitare. Documentele de arhivă furnizează informații abundente cu privire la cantitățile însemnate de mărfuri industriale și agricole ce constituiau obiectul comerțului Transilvaniei cu România în anii premergători încheierii primei convenții comerciale dintre România și Austro-Ungaria⁴. Din ele rezultă că interdependența economiei Transilvaniei și a României era atât de strinsă încât regiuni întinse din Transilvania, o populație numeroasă din diverse ramuri industriale și meseriași lucrau pentru nevoile românești, mărfurile industriale transilvănene ajungeau în toate colțurile din România, ele erau deosebit de apreciate și căutate, iar Transilvania constituia piață sigură pentru cerealele și vitele din România. În aceste condiții s-a dezvoltat o puternică opinie în favoarea încheierii convenției comerciale dintre România și Austro-Ungaria, care avea menirea să creeze cadrul juridic adecvat pentru desfacerea nestingherită a produselor transilvănene în România, pentru importul liber al cerealelor, vitelor și produselor animaliere, a țigărilor și a altor articole din România în Transilvania. Importante ramuri industriale ca: morăritul, industria berei și a spirtului, rafinările prelucrau materia primă adusă din România.

Convenția comercială dintre România și Austro-Ungaria, încheiată în 1875 și intrată în vigoare în 1876, a avut o semnificație deosebită pentru afirmarea drepturilor suverane ale țării noastre de a încheia tratate cu alte state, încă înaintea proclamării independenței de stat și totodată importante consecințe economice. Deceniul 1875—1885 a fost perioadă de intensă dezvoltare a schimbului de produse între România și Transilvania. Statistica comerțului exterior al României arată o creștere importantă a exportului României în Austro-Ungaria și a importului în România din Monarhia austro-ungară, aproape jumătate din importurile României provenea din Austro-Ungaria⁵. Ponderea cea mai mare în acest comerț avea Transilvania. Astfel cantitatea mărfurilor exportate în România prin oficiile de vamă din raza Camerei de comerț și industrie Brașov a crescut numai în trei ani de la 334 mii chintale în 1382 la 907 mii chintale în 1885; importul a crescut de la 739 mii chintale la 940 mii chintale⁶. Se exportau din Transilvania mari cantități de șine pentru căile ferate din România, sticlărie, pielărie, mașini agricole, mobilă, lemne. De o mare importanță pentru dezvoltarea schimbului dintre Transilvania și România a fost realizarea legăturii căilor ferate prin Orșova-Vîrciorova (1879) și Brașov-Predeal (1882), care a ușurat mult circulația mărfurilor; într-un timp foarte scurt volumul mărfurilor ieșite și intrate prin Predeal s-a dublat, s-a triplat chiar. Interdependența economiei Transilvaniei și a României s-a manifestat în această perioadă cu deosebită vigoare. Datorită comerțului liber în România numeroase ramuri industriale au înflorit, a crescut bunăstarea generală a maseriazilor și țăranilor.

Convenția comercială a avut pentru economia României o serie de consecințe negative. Tariful vamal preferențial acordat Austro-Ungariei pentru un număr de peste șapte sute de articole a dăunat dezvoltării industriei naționale. „Nici o industrie temeinică nu s-a putut închea în țară — preciza P. S. Aurelian — și

² N. Iorga, *Conferințe și prelegeri*, I, București, 1943, p. 53.

³ *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltată și înaintare a României spre comunism*, Edit. Politică, București, 1975, p. 32.

⁴ Prin punctele de vamă, care erau totodată și oficii de frontiere, treceau an de an din Transilvania în România mari cantități de produse industriale, cărbune și lemne și aduceau din România cereale, vite, produse animaliere și țigări. Astfel, în 1871—1872 importul din România era de 300 mii chintale în valoare de 4,5 milioane florini, iar exportul din Transilvania de 60 mii chintale în valoare de peste 3 milioane florini (după rapoartele Camerei de comerț și industrie Brașov, pe anii 1878—1879 și 1380—1884).

⁵ *Magyar törvénytár, 1910-évi törvénycikkek*, Budapest, Franklin társulat, 1911.

⁶ *Bericht der Handels und Gewerbekammer in Kronstadt über die geschäftlichen Verhältnisse in ihren Bezirke für Jahre 1878—1879*.

acele fabricațiuni care mai existau înainte de 1876 au dispărut⁷. Efectele negative ale aplicării Convenției s-au manifestat în domeniul balanței comerciale a României, care deși valoric era excedentară, din punctul de vedere cantitativ era nefavorabilă României. În timp ce valoarea unui chintal importat era de 66 franci, a celui exportat era de numai 13 franci⁸. România a avut importante daune din restricțiile puse de Austro-Ungaria importului de vite din România. În aceste condiții, denunțarea Convenției era o necesitate pentru promovarea unei politici economice care să favorizeze dezvoltarea industriei naționale. Ca răspuns la hotărârea guvernului român de a nu reinnoi Convenția și de a așeza relațiile sale economice externe pe prevederile tarifului vamal protecționist din 1874, Austro-Ungaria a introdus taxe prohibitive la toate mărfurile importate din România; aceste măsuri represive au dus la dezlănțuirea războiului vamal.

Războiul vamal a avut efecte distrugătoare asupra economiei Transilvaniei, care era legată organic și depindea de piața românească.

Camera de comerț și industrie Brașov semnaleză că industria extensivă, care a ajuns la înflorire datorită legăturilor sale cu România, se luptă cu greutățile existenței și este zdruncinată din temelii⁹. „Aproape toate cercurile industriașilor noștri sînt deoptrivă jignite de urmările războiului vamal“, scria ziarul „Tribuna“ din Sibiu¹⁰. „Din cauza războiului vamal nu avem nici o scăpare — se spune într-un raport al comercianților de lemne din Tulgheș —, deoarece poziția noastră naturală și structura regiunii noastre fac ca să depindem în comerțul nostru de lemne de România“¹¹. Din Tîrgu Secuiesc s-a raportat: „Încetarea convenției comerciale cu România are un asemenea efect paralizant asupra situației noastre comerciale încît nu o putem înfățișa suficient“¹². „Prin întreruperea reciprocă a circulației comerciale și a introducerii unei vame uriașe — se spune într-un memoriu al Camerei de comerț și industrie Timișoara — acea parte a industriei noastre care lucra pentru România a suferit o lovitură grea, chiar distrugătoare“¹³. Camera de comerț și industrie Arad semnaleză de asemenea urmările negative ale războiului vamal, faptul că oamenii de afaceri au resimțit cu regret că nu pot intra neîngrădit în contact cu România¹⁴. Ca urmare a reducerii masive a exportului în România producția de cărbune din Valea Jiului a scăzut simțitor.

Documentele aduc mărturie certe care arată că efectele războiului vamal s-au resimțit în întreaga Transilvanie. Comerțul Transilvaniei cu România a cunoscut o diminuare continuă¹⁵.

După anul 1891, cînd au fost înlăturate cauzele care au dus la războiul vamal, începe o nouă perioadă fructuoasă, iar schimbul dintre Transilvania și România ia un nou avînt. În aceste condiții camerele de comerț și industrie din Transilvania au făcut nenumărate intervenții pentru încheierea noii convenții comerciale între România și Austro-Ungaria, deoarece, după opinia Camerei din Brașov, însănătoșirea relațiilor economice cu România ar fi însoțită de urmările celor mai mari

⁷ „Tribuna“, Sibiu, 2, nr. 8, 11/23, ianuarie 1885, p. 30.

⁸ C. I. Băicoianu, *Istoria politicii noastre monetare și a Băncii Naționale, 1914—1920, neutralitatea, războiul, ocupațiunea*, vol. III, București, 1937, p. 4.

⁹ Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. P. Ungară, rola 347, c. 199—203 (Magyar Országos Levéltár (=MOL), Földművelés, Ipar es Kereskedelemügyi Minisztérium (=FIKM), K 168, 1877—38—59).

¹⁰ „Tribuna“, Sibiu, 3, nr. 250, 30 octombrie (11 noiembrie) 1886, p. 998.

¹¹ Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. P. Ungară, rola 304, c. 193—195 (MOL, FIKM, K 168, 1887—38—59).

¹² Ibidem, rola 304, c. 113—116 (ibidem).

¹³ Ibidem rola 336, c. 467—518 (MOL, Kereskedelemügyi Minisztérium (=KM), K 230, 1891—5—16231).

¹⁴ Ibidem, rola 339, c. 47—76 (idem, K 229, 1891—5—16231).

¹⁵ Este semnificativ faptul că în timp ce importul general al României a crescut simțitor, ponderea Austro-Ungariei din exportul general al României a scăzut de la 35,5 la sută, media anilor 1876—1885, la numai 3,23 la sută în 1889, iar la import de la 48,56 la sută la 14,52 la sută (*Magyar Törvénytár...*, p. 18); valoarea totală a mărfurilor exportate în România prin oficiile de vamă a Transilvaniei a scăzut de la 850 mii chintale în 1886, la 635 mii chintale în 1890 (Arh. St. Buc., colecția microfilme R. P. Ungară, rola 339, c. 8—9 (MOL, KM, K. 230, 1891—5—16231).

beneficii pentru industria sud-transilvăneană¹⁶. Camera de comerț și industrie Cluj sublinia necesitatea restabilirii relațiilor vamale cu România, deoarece majoritatea mărfurilor transilvănene sînt de așa natură încît pot fi desfăcute numai în România¹⁷. În anul 1893 s-a încheiat noua Convenție comercială dintre România și Austro-Ungaria, care a deschis calea pentru intensificarea comerțului între cele două state.

Tratatul adițional la Convenția comercială din 1893, încheiat în anul 1909, a lărgit gama de produse industriale și agricole care beneficiau de înlesniri vamale în comerțul cu România. Ca urmare comerțul României cu Austro-Ungaria a cunoscut o creștere permanentă¹⁸. Comerțul Transilvaniei cu România s-a înviorat și diversificat. Numeroase produse noi caracteristice industriei de fabrică devin frecvente în acest schimb. Se exportă din Transilvania în România mașini agricole, mașini de cusut, fier brut și oțel din numeroase fabrici din Arad, Timișoara, Brașov, Sibiu, Reșița-Anina și altele. Dezvoltarea acestor ramuri era condiționată de desfacerea în România. Bazinul carbonifer din Valea Jiului a continuat să exporte însemnate cantități de cărbune în România, între șapte sute — două mii vagoane¹⁹, care asigurau combustibilul necesar căilor ferate și întreprinderilor industriale de la Predeal la București.

Importul cerealelor românești continua să aibe o importanță primordială și pentru aprovizionarea populației. În decurs de numai trei ani (1893—1895), cantitatea cerealelor importate prin oficiile de vamă s-a dublat²⁰. În importul de cereale porumbul ocupa primul loc, îndeosebi pentru industria spirtului din raza camerelor de comerț și industrie Timișoara, Brașov, Arad, Tîrgu Mureș. Cercurile comerciale din Transilvania se pronunță împotriva interdicției puse la importul de vite din România, deoarece aceasta aducea mari daune industriei de prelucrare a cărnii și de pielărie din Transilvania.

Deși schimburile s-au amplificat, ele nu puteau să satisfacă nevoile reale ale economiei României și Transilvaniei, deoarece relațiile vamale generate de existența granițelor artificiale frînau schimbul liber între România și Transilvania. Situația din preajma primului război mondial, cînd schimbul cu România a fost perturbat de evenimentele din Balcani, a scos și mai mult în evidență dependența economiei Transilvaniei de cea a României. Devenise evident că dezvoltarea ascendentă a economiei Transilvaniei nu putea avea loc decît printr-o legătură organică cu România.

În formarea pieței economice românești unitare un rol important l-au jucat căile ferate. Construirea rețelei de căi ferate a fost astfel orientată atît în România, cît și în Transilvania, încît să asigure și o circulație rapidă și ieftină între teritoriile de pe ambele versante ale Carpaților. Este important de subliniat faptul că marile căi ferate străbăteau orașe, centre industriale și agricole importante, asigurau legătura dintre România și Transilvania prin, mai multe puncte de joncțiune și astfel transportul de mărfuri și de oameni era asigurat continuu de la Oradea-Cluj-Brașov-București sau Timișoara-București pînă la Marea Neagră. Joncțiunea liniilor Orșova-Vîrciorova și Brașov-Predeal s-a bucurat de aprecierea cercurilor economice atît din România, cît și din Transilvania. Un larg interes exista pentru realizarea joncțiunii și în alte direcții. Astfel reprezentanții plășii Petroșani insistă pentru construirea liniei ferate Petroșani-Surduc-Tîrgu Jiu în vederea valorificării bogatelor resurse de cărbune și lemne din Valea Jiului, care aveau piața lor sigură de desfacere în România. Camera de comerț și industrie Brașov cerea construirea

¹⁶ *Bericht der Handels und Gewerbekammer in Kronstadt... für Jahre 1890.*

¹⁷ MOL, KM, K. 230 ; 1894—5—16231.

¹⁸ În anul 1906 importul României din Austro-Ungaria a fost de 119 milioane lei, față de 51 milioane lei media anilor 1886—1891 ; ponderea Austro-Ungariei în comerțul exterior al României a crescut la 22,3 la sută, față de 19,6 la sută în anii războiului vamal, dar nu a atins nivelul de 48,6 la sută cît a fost în medie în anii 1876—1886 (*Magyar Törvénytár...*).

¹⁹ Arh. St. Buc., Colecția microfilme R. P. Ungară, rola 343 c. 28—32 (MOL, KM, K. 230, 1899—3—6815).

²⁰ Vezi rapoartele camerelor de comerț și industrie Tîrgu Mureș și Brașov pe anul 1895.

unei căi ferate la Ghimeș pentru a realiza joncțiunea cu liniile ferate din Moldova²¹; existau proiecte pentru prelungirea căii ferate din Valea Someșului pînă la pasul Tulgheș, unde să se unească cu liniile ferate române²²; cele douăsprezece linii ferate, propuse a fi construite în comitatele Mureș, Ciuc și Trei Scaune, trebuiau să ajungă la graniță și de aici la Vatra Dornei, Prisecani, Buzăul Ardelean și Poiana Sărată. Comitatul Sibiu acorda o mare importanță construirii liniei ferate la Turnu Roșu. Construirea rețelei de cale ferată s-a terminat în linii generale în preajma primului război mondial. Este semnificativ faptul că după unire nu a fost nevoie decît de construirea unor linii scurte care să unească și celelalte puncte de trecere în Transilvania, ceea ce dovedește că rețeaua feroviară avea un caracter unitar și răspundea necesităților economiei românești.

Strîns legat de procesul de formare a pieței economice românești unitare este și *exodul populației Transilvaniei în România*. Emigrările în România au cuprins, în a doua jumătate a sec. al XIX-lea, toate regiunile Transilvaniei. Izvoarele documentare aduc mărturie despre exodul intens din aproape toate comitatele din Transilvania. Acest exod s-a amplificat în perioada războiului vama, cînd a avut loc o strămutare în masă a meseriașilor în România. Mulți s-au angajat în întreprinderile din România, au înființat aici fabrici sau ateliere, au devenit locuitorii stabili ai orașelor și comunelor unde s-au așezat și nu s-au mai întors în Transilvania. În urma strămutărilor masive în anul 1900 trăiau în România, conform aprecierii unor specialiști, circa 200 mii supuși austro-ungari, din care majoritatea transilvăneni²³. Numărul total al persoanelor plecate din Transilvania în România în anii 1899—1913 era de 97 722²⁴.

Hotărîrea Marii Adunări Naționale de la Alba Iulia din 1 decembrie 1918 de unire a Transilvaniei cu România a însemnat și încheierea procesului de creare a pieței economice românești unitare. Aceasta a avut o mare însemnătate pentru progresul economiei și civilizației noastre. Unitatea teritorială a însemnat unificarea resurselor naturale, a bogățiilor, a potențialului industrial și agricol al țării, unificarea pieței. Contribuția Transilvaniei a fost în acest sens însemnată. Ea reprezenta 31 la sută din populația totală a României reunite, 44 la sută din numărul marilor întreprinderi industriale, 38 la sută din valoarea producției industriale²⁵. O forță industrială deosebită reprezentau Uzinele Reșița, Anina și Nădrag, Uzinele de fier ale statului din Hunedoara. Lungimea totală a căilor ferate era de 11 790 km, din care 5 530 km, adică 47 la sută, erau în Transilvania. Potențialul agricol unificat al țării era capabil să asigure nevoile pentru întreaga economie, aprovizionarea populației și constituia o sursă însemnată pentru export. Un important rol avea unificarea sistemului bancar și extinderea comerțului pe întregul teritoriu al țării. Este semnificativ faptul că, datorită legăturii organice existente, în pofida legităților modului de producție capitalist, formarea pieței economice unitare s-a făcut relativ ușor, fără complicații deosebite.

Dezvoltarea economică și socială a țării, în perioada ce a urmat a avut loc în condițiile noi ale statului național unitar, ceea ce a constituit factorul esențial al progresului realizat în perioada interbelică.

De o mare însemnătate pentru destinele patriei și a poporului român era faptul că clasa muncitoare, țărănimea, intelectualitatea erau unite în hotarele statului național ceea ce a creat cadrul adecvat pentru organizarea mișcării revoluționare, a luptei împotriva exploatării și asupririi, pentru progres și civilizație. Un exemplu concludent în acest sens este crearea în urmă cu 60 de ani a Partidului Comunist Român, care a grupat în rîndurile sale cele mai înaintate forțe ale societății, indiferent de naționalitate, români, maghiari, evrei, germani etc. Sub steagul glorios al Partidului Comunist Român s-a desfășurat lupta eroică pentru apărarea integrității teritoriale și a suveranității țării, s-a înfăptuit revoluția de eliberare națională și socială, s-au realizat marile transformări care au dus la victoria socialismului. Sub

²¹ Arh. St. Buc., colecția microfilme R. P. Ungară, rola 338, c. 149—152 (MOL, KM, K. 229, 1892—28—6847).

²² Ibidem, rola 69 (MOL, ME, K 26, 1900—XII—305).

²³ Iosif I. Adam, *Consideration sur l'exode de la population de Transylvane entre 1899—1913 basées sur la statistique officielle des emigrations*, din : *Population et Société*, vol. 4, sub redacția prof. Ștefan Pascu, Edit. Dacia, Cluj-Napoca, 1980, p. 202—209.

²⁴ „Anuarul Statistic al României“, 1922.

conducerea Partidului se înfăptuiesc prin munca plină de abnegație a poporului marile sarcini ale construirii societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintare a României spre comunism, cea mai dreaptă și umană orinduire din istoria patriei noastre.

LA CONSTITUTION DU MARCHE UNITAIRE ROUMAIN ET SON IMPORTANCE POUR LE PROGRES ECONOMIQUE ET SOCIAL DE LA ROUMANIE

R é s u m é

Le marché roumain unitaire s'est développé sur le fondement des relations économiques traditionnelles, permanentes et ininterrompues qui liaient les pays roumains. A sa formation ont contribué plusieurs facteurs. Ainsi, l'accroissement des échanges entre la Transylvanie et la Roumanie pendant la seconde moitié du XIX-ème siècle et les premières décennies du XX-ème a fourni à l'édification de ce marché une de ses prémisses principales. L'interdépendance économique s'est vigoureusement manifesté par le fait que la viabilité de l'industrie transylvaine était déterminée par la continuité des échanges de produits industriels et agricoles avec la Roumanie. Pour le développement de ceux-ci, une grande importance a eu l'établissement des voies ferrées, qui joignaient d'un côté et de l'autre la frontière, de même que les jonctions pratiquées à Predeal et à Vîrciorova entre les réseaux de la Transylvanie et ceux de la Roumanie. En même temps s'accrût l'exode de la population transylvaine, beaucoup d'artisans d'au-delà des Carpathes transférant leurs ateliers en Roumanie.

La constitution au 1-er Décembre 1918 de l'état national roumain unitaire ne représentat pas seulement l'accomplissement de l'aspiration séculaire du peuple roumain vers son unité nationale, mais aussi la création du cadre territorial unique réclamé par l'achevement de l'économie roumaine unitaire, qui a assuré le progrès de l'économie et de la civilisation roumaine pendant la période contemporaine, de même que le fondement des grands succès remportés par le peuple roumain, guidé par le Parti Communiste Roumain dont nous fêtons aujourd'hui son 60-ème anniversaire, dans son oeuvre d'édification de la société socialiste multilatéralement développée et d'avancement vers le communisme.